

LAMASH I.V. PERSONAL FEATURE OF THE EXPERTS WORKING IN SOCIAL SPHERE

Features of psychological parameters are determined depending on the experience of examinees; interpretation of the received results proceeding from the psychological maintenance of two models of professional work (adaptive behavior and professional development) in trades of system "person-person" is submitted.

УДК 159.9:343.985

*Г.В. ПОПОВА, канд. психол. наук, доц.
С.М. ЛОЗОВА, канд. психол. наук*

Національний університет внутрішніх справ

ТЕХНОЛОГІЯ ПОБУДОВИ ТРЕНІНГОВОЇ ПРОГРАМИ "ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ СЛІДЧОГО (НА ПРИКЛАДІ ОЧНОЇ СТАВКИ)" ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В УЧБОВОМУ ПРОЦЕСІ

Описана технологія побудови конкретної програми соціально-психологічного тренінгу "Професійна комунікація слідчого (на прикладі очної ставки)" і організаційні, методичні, змістовні алгоритми тренінгу; наведені дані про ефективність її застосування в учбовому процесі при підготовці майбутніх слідчих.

Важливою негативною проблемою нашого суспільства є застосування насильства в цілому і, зокрема, в правоохоронній системі, наприклад, на етапі проведення досудового слідства. Безумовно, це свідчить про недостатній рівень професійної комунікативної підготовки практичних працівників, а саме, про недостатній рівень володіння вміннями правомірного тактико-психологічного впливу на учасників досудового слідства. В умовах активної демократизації відносин актуальною є задача підвищення професійної комунікативної компетентності персоналу ОВС.

При навчанні майбутніх фахівців правоохоронної системи та підвищенні кваліфікації тих, хто вже працює, важливим є розвиток їх професійної комунікативної компетентності саме тому, що за Є.О. Клімовим правоохоронна діяльність належить до типу професій "людина-людина". Спілкування лежить в основі всіх дій правоохоронців різного фаху. Від того, чи володіє працівник необхідними засобами регулювання процесів професійної взаємодії, залежить ефективність його праці. Найбільш різноманітним і складним серед професійного спілкування правоохоронців, на нашу думку, є спілкування слідчого з різними учасниками досудового слідства: обвинуваченим, підозрюваним, потерпілим, свідком. Спілкування лежить в основі професійних дій оперативних працівників, дільничних інспекторів міліції та інших працівників органів внутрішніх справ, але спілкування слідчого характеризується більшим рівнем формалізованості (протоколи слідчих дій) та відповідальності за правовідносини. Слідчий має власні повноваження: його постанови щодо конкретних справ обов'язкові для виконання підприємствами, організаціями, посадовими особами та громадянами. Від професійної компетентності слідчого залежать судби організацій та громадян. Важливою складовою частиною професійної компетентності слідчого є професійна комунікативна компетентність (ПКК). ПКК – це складне особистісне

утворювання на базі соціального інтелекту. ПКК можна розглядати як систему внутрішніх ресурсів, необхідних для виконання успішної професійної комунікативної діяльності, що пов'язана з кругом професійних ситуацій.

Одним із методів цілеспрямованого підвищення професійної комунікативної компетентності є соціально-психологічний тренінг. Сьогодні в Україні розвивається теорія, методика і прикладні компоненти цієї форми активного соціально-психологічного навчання, що відображено в матеріалах науково-практичної конференції "Теорія та досвід застосування тренінгових технологій у практичній психології" (Київ, 2003 р.) [1]. За визнанням її учасників соціально-психологічний тренінг є адекватним засобом підвищення професійної комунікативної компетентності працівників ОВС різноманітних фахів.

Соціально-психологічний тренінг (СПТ) - це комплексний метод активного соціально-психологічного навчання і цілеспрямованого впливу. Практично СПТ об'єднує велику кількість активних групових методів навчання, розвитку і корекції поведінки в галузі соціально-психологічних феноменів взаємодії людей у конкретній сфері життя (наприклад, у ділових відносинах, сімейних та ін.). На думку Ю.Н. Ємельянова, група СПТ - модель вивчення соціально-психологічних явищ і практична лабораторія для формування комунікативних умінь, найбільш важливих у тому або іншому виді професійної діяльності [2].

У процесі тренінгу ті, кого навчають, мають справу з ситуаціями, процесами, що виникають у реальній діяльності, але такими, що не мають очевидного рішення в звичайних умовах. Вони вимагають від учасників нестандартного підходу щодо їхнього осмислення і розв'язання, використання наявних у їхньому розпорядженні комунікативних технологій і освоєння нових. У цьому процесі удосконалюються психологічні передумови майбутніх дій, проробляються варіанти поведінки в можливих скла-

дних ситуаціях.

На нашу думку, найбільш загальними цілями СПТ для працівників ОВС є: підвищення ефективності комунікації правоохоронця у формальних і неформальних міжособистісних контактах в умовах професійної діяльності; діагностика, а потім корекція хиб і труднощів у професійному спілкуванні; розвиток особистості, удосконалення її саморегуляції, стресоусталеності та мотивації.

У системі вищої освіти в ОВС та підвищенні кваліфікації основною метою соціально-психологічного тренінгу є навчання курсантів і працівників управлінню соціальними ситуаціями і психологічними процесами в ході професійних дій, формування достатньої компетентності в сфері практичних завдань роботи з особовим складом, керування підрозділами, провадженні різноманітних слідчих дій, роботи з підслідними, свідками й т.д.

Метою даної статті є опис технології побудови конкретної програми СПТ "Професійна комунікація слідчого (на прикладі очної ставки)", її основ та наведення даних про ефективність її застосування в учбовому процесі при підготовці майбутніх слідчих.

Об'єктом дослідження є активне психологічне навчання. предметом - побудова авторської тренінгової програми СПТ та її ефективність.

Запропонована програма СПТ "Професійна комунікація слідчого (на прикладі очної ставки)" спрямована на відпрацювання розуміння психологічних закономірностей, що лежать в основі спілкування під час проведення таких слідчих дій, як допит, очна ставка. За результатами участі в програмі передбачається актуалізація та вироб-

лення у курсантів юридичних спеціальностей комунікативних умінь, що підвищують ефективність цих професійних дій.

На нашу думку, базовим алгоритмом всіх подібних програм є, по-перше, актуалізація у учасників загально комунікативних вмінь (вміння слухати та розуміти інформацію, орієнтуватись в невербальних проявах співрозмовника, керувати інформаційною взаємодією; цивілізовано впливати на партнера та вміння захиститися від неконструктивного, агресивного психологічного тиску; регулювати емоційний стан, як свій, так і партнера по взаємодії; знаходити конструктивний вихід в конфліктному спілкуванні). По-друге, на базі цих загально комунікативних вмінь, що притаманні усім членам цивілізованого суспільства, учасникам тренінгу може бути запропоновано дослідити специфіку їх проявів в умовах професійної взаємодії в залежності від фаху: в розшуковій роботі, діяльності слідчого, дільничного інспектора та інших.

При розробці даної програми тренінгу ми спиралися на аналіз психологічних підстав дій слідчого при провадженні очної ставки і допиту. Наведена нижче таблиця наочно демонструє тактичні дії, виконувани при провадженні очної ставки, і відповідні їм психологічні процеси. Також там надані якості й уміння, необхідні слідчому для найкращої реалізації лінії своєї поведінки в ході даної слідчої дії. Для виділення психологічних умінь, необхідних слідчому для найбільш ефективного проведення очної ставки ми використовували професіограму Л.В.Васильєва [3], в частині психограми (табл.).

Таблиця - Комунікативні уміння, необхідні слідчому при провадженні очної ставки

Тактичні дії	Психологічні процеси	Необхідні уміння
1. Ознайомлення: Повідомлення про мету подальшої слідчої дії; Попередження про кримінальну відповідальність	1. Поновлення і підтримка контакту Встановлення сприятливої атмосфери; Притягнення уваги до проблеми	Самоподання; Уміння встановити контакт; Чутливість до невербальних проявів характеру; Керування увагою
2. Встановлення взаємовідносин учасників: Чи знаєте ви один одного В яких стосунках знаходитесь.	2. Орієнтація у взаємовідносинах: - Виявлення інтересів, позицій сторін.	Уміння слухати; Уміння прояснити; Уміння розуміти приховану інформацію.
3. Встановлення причини протиріч у показаннях: Розподіл теми розмови на частини; Питально-відповідальна форма (аналіз інформації, що надходить); Деталізація показань.	3. Орієнтація щодо проблеми протиріч: Прояснення характеру і причин протиріч з урахуванням вербальних і невербальних реакцій, експресивних форм поведінки; Досягнення якісно нової інформації.	Чутливість до невербальних проявів; Уміння управляти предметом розмови; Регуляція емоційного стану свого і партнера.
4. Завершення слідчої дії: Оголошення раніше даних показань; Ознайомлення учасників із протоколом слідчої дії; Внесення доповнень, зауважень. Підписання протоколу.	4. Завершення контакту: Підведення підсумків контакту й аналіз проведеної роботи; Оформлення завершення контакту.	Навички позитивних ритуальних комунікативних дій (навички формально-рольової поведінки).

Дана програма направлена на вироблення у учасників тренінгу наглядної уяви щодо закономірностей сприйняття складних соціальних ситуацій в ході напруженої взаємодії слідчого з учасниками очної ставки та допиту. Логіка програми вимагає, по-перше, актуалізацію і підвищення рівня загально комунікативних умінь, по-друге, вироб-

лення і розвиток професійних комунікативних умінь слідчого.

Загальні комунікативні уміння, розглянуті в програмі: уміння встановлення контакту; навички позитивних ритуальних комунікативних дій; уміння позитивного самоподання; чутливість до невербальних проявів станів інших

людей; уміння управляти увагою співрозмовника, слухати і розуміти інформацію, емоційної регуляції в ситуації протистояння та конфлікту.

Професійні комунікативні уміння, необхідні на очній ставці, що розглянуті в програмі: з виконання формально-рольової поведінки слідчого на очній ставці (процедурні аспекти); управління предметом розмови на очній ставці; виявлення неправди і нещирості на відміну від щирої помилки; прояснення прихованої інформації; виявлення і нейтралізації психологічної маніпуляції; протистояння психологічному тиску.

Програма пов'язана з певними алгоритмами проведення тренінгу: структурними, змістовними, динамічними, організаційними, методичними.

Найбільш загальний алгоритм даного тренінгу – структурний, що містить у собі:

- вивчення орієнтовних основ дій, що наводяться у додатках к кожному заняттю;
- відпрацювання окремих прийомів у розминочних і розігріваючих іграх і вправах;
- відпрацювання окремих прийомів, необхідних слідчому, у спеціально підібраних вправах на базі матеріалів реальних кримінальних справ;
- застосування вивчених прийомів в межах цілісної дії, яка проводиться у вигляді рольового розігрування на матеріалах реальних кримінальних справ.

Змістовний алгоритм програми пов'язаний із тематичним планом тренінгу. Тематичний план СПТ "Професійна комунікація слідчого" включає наступні розділи:

1. Несприятливі стереотипи про правоохоронні органи. Стереотипність сприйняття і способи нейтралізації дії стереотипів. Імідж слідчого.
2. Психологічні стадії провадження слідчих дій (на прикладі очної ставки).
3. Складові психологічного контакту. Вербальні і невербальні чинники контакту.
4. Типові психологічні позиції учасників слідчих дій.
5. Інформаційне орієнтування в контакт: закономірності слухання і прояснення інформації.
6. Тактико-психологічні прийоми прояснення обставин, пов'язаних із протиріччями в показаннях.
7. Психологічні ознаки нещирості в показаннях учасників слідчих дій.
8. Психологічний вплив: правомірність, способи нейтралізації психологічного впливу на слідчого. Насильство психологічне і фізичне.
9. Емоційні реакції учасників слідчих дій і способи їхньої регуляції.

Динамічні алгоритми тренінгу пов'язані зі взаємодією учасників. Тренер повинен враховувати та використовувати динаміку розвитку відносин між учасниками. Наприклад, організувати груповий та індивідуальний залік по застосуванню досліджуваних умінь у підсумкових іграх, залучати мотиви змагання, використовувати суперечки та протиріччя у групі на користь тренінговому процесу і т.д.

При реалізації програми важливо використовувати традиційні організаційні правила (організаційний алгоритм) проведення успішних тренінгових занять: постійний склад групи учасників; оптимальна чисельність групи

10-12 чоловік (чисельність групи не повинна перевищувати 15 чоловік); тривалість занять СПТ повинна бути не меншою, ніж 4-6 академічних годин. Учасники звільняються від усіх інших занять; приміщення для СПТ повинно бути ізольованим, достатньо просторим (не менше 26 кв. м.), спеціально обладнаним (стілці по числу учасників плюс ще 3-4; 2-3 столи, аудіо- та відеотехніка, килимове покриття).

Учасникам повідомляють правила поведінки в тренінговій групі: будь активним; аналізуй інформацію, що надходить від інших, про процес спілкування і про себе; щиро ділися своїми переживаннями тут і тепер; присвяти час одержанню інформації, а не самоствердженню або з'ясовуванню стосунків; інформація не підлягає розголошенню (не можна говорити про реакції і поведінку інших та ігри за межами групи).

На наш погляд, на відміну від правил для учасників групи, необхідно описати "службові" принципи тренерської роботи: принцип раціональної основи відносин між учасниками й аналітична спрямованість спільних дій; принцип загальної включеності (так чи інакше тренер втягує в роботу всіх учасників); принцип тренерського моделювання (тренер сам показує зразок дії і бере участь у рольових розігруваннях); принцип психологічного тренажера - із цілісної дії виділяються окремі уміння й відпрацьовуються в спеціальних вправах констатуючого та дослідницького характеру; принцип індивідуальної відповідальності за результат; принцип "від гри до справи" (від умовних ситуацій до реальних, професійних).

Перелічені принципи є, насамперед, орієнтиром для тренерів. Вони спеціально не повідомляються учасникам, проте тренер втілює їх у груповій діяльності й у своїй поведінці.

Методичні алгоритми пов'язані з технологією побудови заняття та методами, які застосовуються на даному тренінгу. Пропонується використовувати наступні методи: рольові ігри; групові дискусії; психологічні вправи констатуючого та дослідницького характеру; психологічні вправи-тренажери; розминочні психогімнастичні вправи; методи самоспостереження та усну рефлексію і щоденникову роботу.

Технологія побудови занять тренінгу пов'язана з відпрацюванням загально комунікативних умінь в розігріваючих іграх, вправах констатуючого характеру, розминочних вправах, дискусіях, на основі яких потім виробляються професійно-комунікативні уміння слідчого, необхідні на очній ставці. Всі уміння відпрацьовуються в спеціальних іграх моделюючого характеру. Таким чином, кожне заняття має 2 частини: розігріваючу і спеціальну.

Ігри розігріваючої частини сприяють вирішенню двох завдань: 1) зняття напруги в групі, залученню до рефлексивних дій, аналізу психологічної реальності кожного учасника; 2) актуалізації та відпрацюванню необхідних загально комунікативних умінь. Ігри спеціальної частини сприяють професійному застосуванню комунікативних умінь і будуються на матеріалах (фабулах) реальних кримінальних справ.

На заплановані ігри, вправи та дискусії відводиться приблизно дві третини загального часу заняття, ще третина

відводиться на організацію активної групової та індивідуальної переробки отриманої інформації.

В структурі тренінгу виділені 4 заняття: 1. Роль стереотипів у роботі слідчого. 2. Специфіка спілкування слідчого в ході очної ставки. 3. Інформаційна взаємодія в ході очної ставки. 4. Застосування тактичних прийомів психологічного впливу на очній ставці. Далі, для прикладу, ми наводимо основну змістовну характеристику першого з чотирьох занять тренінгу. Загальноприйняті прийоми початку та закінчення занять не приводяться.

Заняття № 1. Роль стереотипів у роботі слідчого.

Мета заняття: Дати учасникам інформацію про явище стереотипізації і його роль в слідчому процесі, розглянути та актуалізувати загально комунікативні уміння (чутливість до невербальних проявів станів інших людей; уміння позитивної самоподання; уміння виділяти рольову стереотипну заданість в спілкуванні). На підставі актуалізації загально комунікативних вмінь зорієнтувати учасників в професійних вміннях самоподання, побудови позитивного іміджу слідчого, раціонального аналізу стереотипної взаємодії.

На початку заняття тренер протягом 5-7 хвилин розповідає про роль стереотипів у міжособистісній взаємодії. Ціллю наведення цієї інформації є інформаційна проблематизація: як міжособистісна стереотипізація впливає на роботу слідчого. У додатку к заняттю №1 наводиться теоретична інформація про стереотипи свідомості і механізми їхньої виникнення і дії, також наводяться орієнтовні основи, що можуть бути роздавальним матеріалом у відповідний момент тренінгу: "Самоподання у ході спілкування", "Сприятливий імідж слідчого", "Засоби корекції помилок сприйняття інших людей у напружених ситуаціях".

В розігріваючій частині заняття актуалізуються наведені явища на практиці в наступних вправах:

Вправа "добре-погано": треба закінчити фразу, що порізно характеризує одне і теж явище (наприклад: "Слідчим бути добре, тому, що...", чи "Слідчим бути погано, тому, що...");

Вправа "стереотипи": група ділиться на 2 команди. Протягом 5 хвилин команди повинні пригадати і сформулювати стійкі стереотипи: перша команда - міліція про населення, друга команда - населення про міліцію.

Вправа "злочин у законі": вправа побудована на основі класичного експерименту А. Бодальова в галузі соціальної перцепції. Вона дозволяє учасникам виявити і зрозуміти роботу стереотипу у свідомості. Група учасників ділиться на 2 підгрупи, кожна одержує у конверті фотографію людини й оперативну інформацію про неї (чим займалася, чого досягла...). Підгрупи повинні дати психологічний портрет людини по фотографії. Вони це роблять так, щоб не заважати одна одній. Після закінчення відведеного часу підгрупи по черзі зачитують характеристики, потім демонструють фотографії. (Фотографія в групі № 1 ідентична фотографії в групі № 2, проте оперативна інформація різноманітна). Вправа добре демонструє, як попередня інформація впливає на сприйняття незнайомої людини.

Вправа "перетворення" спрямована на активний на-

бір зворотного зв'язку учасниками одне від одного на тему соціально-психологічних проявів. Дається завдання "вжитися в роль" того учасника, чие ім'я на картці, що була отримана. Далі по черзі учасники показують його невербально і відповідають замість нього на питання (наприклад: як ти спілкуєшся з начальством?, які ролі в групі ти на себе береш? і т.д.).

Кожна з описаних вправ завершується відповідним *обговоренням*, що призначено актуалізувати та узагальнити інформацію про явища стереотипізації в житті та професійній діяльності слідчого.

Після цих вправ організується дискусія про враження, яке повинен справляти слідчий у ході виконання слідчих дій. Актуалізована інформація надалі досліджується учасниками в спеціальній частині заняття, в ході рольового розігрування, що моделює професійні дії слідчого.

Рольове розігрування "Допит свідків (ситуація згвалтування)".

Фабула справи: Дівчина М. і юнак А. зустрічалися приблизно 3 місяця. Вони ставилися одне до одного тремтливо, прагнули проводити час разом. Якось, у момент відсутності в квартирі батьків дівчини, юнак запропонував дівчині вступити з ним у статевий зв'язок. Через 2 дні дівчина подала заяву до міліції про згвалтування.

Група ділиться на підгрупи: родичі і знайомі дівчини; родичі і знайомі юнака (підгрупи можуть бути виділені за іншим принципом). Групам дається завдання - підготувати аргументовану позицію з таких питань: що можна розглядати як сексуальне насильство; хто винуватий у даному випадку; які приховані мотиви були в дівчини, юнака і т.д.

Далі учасник, що виконує роль слідчого, допитує представників підгруп.

Важливим завершенням рольового розігрування є обговорення, що узагальнює інформацію відносно впливу стереотипів та одержання слідчим об'єктивної інформації. У ході обговорення гри доцільно згадати про характерні психологічні позиції учасників слідчих дій, що пов'язані із комплексом їхніх інтересів та мотивів.

Підсумок заняття.

Після проведення тренінгу ми оцінювали його ефективність. Питання щодо визначення ефективності тренінгу традиційно вважається складним, дискусійним. На думку В.В. Нікандрова, "ефективність (успішність) тренінгу повинна оцінюватися як через суб'єктивний, так і об'єктивний показники. Об'єктивний - це адекватний цілям і завданням тренінгу психокорекційний результат. Суб'єктивний - задоволеність учасників тренінгом. При цьому розуміється задоволеність як процесом, так і підсумками тренінгу..." [4].

В якості суб'єктивного показника ми використовували "зворотний зв'язок" у вигляді невеликих творів, в яких курсанти у вільному порядку описували ефективність тренінгу для них особисто. При проведенні якісного аналізу творів ми розподілили всі відповіді на загальні і конкретні.

До першої групи (загалом 42 % всіх відповідей) увійшли відповіді, що характеризуються певною розмиті-

стю, неконкретністю, тобто відповіді типу “мені дуже сподобалися тренінгові заняття, сподіваюся, що такі заняття будуть проводитися якомога більше”, “заняття цікаве, проводити частіше”.

До групи конкретних відповідей (загалом 58 % всіх відповідей) увійшли такі, що більш суттєво характеризують тренінгові заняття. Для більш детального опису ми розподілили їх на певні підгрупи:

1) тренінг як метод розвитку практичних навичок (“заняття дає практичні навички”, “для розвитку практичних навичок такі тренінги більш ефективні, ніж проста “зуброжка” теорії”; “присутні елементи практики”; “тренінгові заняття дають можливість вивчити цю тему не тільки теоретично, але й зрозуміти, як це відбувається на практиці”);

2) тренінг надає більш поглиблені уявлення про тактико-психологічні особливості проведення очної ставки (“більш детально ознайомлює з тактичними прийомами, що застосовуються слідчим”; “з’являється можливість відчувати, які реальні труднощі у даній слідчій дії і як їх можна подолати”, “реально можемо уявити ту чи іншу обстановку”; “обговорювання життєвих ситуацій, тобто обстановка наближена до практичної”; “дає можливість зрозуміти силу впливу очної ставки на осіб”; “виявляєш якісь дрібниці, які не висвітлені в підручниках”);

3) вислови відносно форми проведення заняття і засвоєння учбового матеріалу (“дуже сподобалося рольове розігрування – розігрування реальних ситуацій розслідування”; “виникають цікаві спори, що призводять до дискусій”; “процес пізнання проходить в ігровій, цікавій формі, що полегшує засвоєння і запам’ятовування матеріалу”; “заняття в формі гри допомагають думати, а не тільки переказувати заучений матеріал”; “такий спосіб проведення заняття дозволяє висвітлити більший об’єм учбового матеріалу”);

4) вплив тренінгу на курсантів – “дозволяє виявити свої слабкі сторони, тобто те над чим треба працювати”; “під час тренінгу курсанти почувають себе вільніше і впевненіше”; “ми можемо вже зараз, під час тренінгу показати свої отримані навички, розкрити можливості”; “на таких заняттях розвивається логічне мислення”;

5) активність участі й атмосфера тренінгу – “в занятті бере участь більша кількість курсантів, ніж завжди, майже

весь аудиторія”; “ніхто не переживає за оцінки, або за те, що його виключать”; “є можливість висловитися”; “проведення тренінгу позитивно впливає на атмосферу в групі”.

В якості об’єктивних показників нами було проведено “контрольний зріз” знань експериментальної групи. В експериментальній групі викладачами кафедри криміналістики був проведений “зріз знань” за підготовленими нами питаннями. Обробка даних проводилася за допомогою якісного аналізу за напрямками: детальність, змістовність, обсяг. За даними якісного аналізу “зрізу знань” рівень знань в експериментальній групі вище, ніж в контрольній (групі, в якій тренінг не проводився). Відповіді курсантів в експериментальній групі відрізняються більшою детальністю, змістовністю, вони більші за обсягом.

Попередня експертиза програми СПТ “Професійна комунікація слідчого (на прикладі очної ставки)”, яка була нами впроваджена, свідчить про більшу ґрунтовність отриманих курсантами знань та їх практичну спрямованість.

На підставі вище викладеного, можемо зробити висновки, що суб’єктивні показники свідчать про наявність нової якості сприйняття інформації (на рівні формування практичних вмінь) і емоційного задоволення учасників власне процесом тренінгу, а об’єктивні показники виявляють стійке, більш якісне, в порівнянні з традиційним навчанням, засвоєння знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ануфрієв М.І. Перспективи впровадження тренінгових технологій у підготовку персоналу органів та підрозділів внутрішніх справ // Теорія та досвід застосування тренінгових технологій у практичній психології: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. /Наук. ред. Л.І. Мороз. –К.: КІВС, 2003. –С.6-9.
2. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. -Л.: Изд-во ЛГУ, 1985. -166 с.
3. Васильев В.Л. Юридическая психология. –СПб.: Питер, 2002. –656 с.
4. Никандров В.В. Антитренинг, или Контуры нравственных и теоретических основ психотренинга: Учеб. пособие. -СПб.: Речь, 2003. –176 с.

Надійшла до редколегії 11.02.2005

ПОПОВА Г.В., ЛОЗОВАЯ С.Н. ТЕХНОЛОГИЯ ПОСТРОЕНИЯ ТРЕНИНГОВОЙ ПРОГРАММЫ «ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОММУНИКАЦИЯ СЛЕДОВАТЕЛЯ (НА ПРИМЕРЕ ОЧНОЙ СТАВКИ)» И РЕЗУЛЬТАТЫ ЕЕ ПРИМЕНЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Описана технология построения конкретной программы социально-психологического тренинга “Профессиональная коммуникация следователя (на примере очной ставки)” и организационные, методические, содержательные алгоритмы тренинга; приведены данные об эффективности ее применения в учебном процессе при подготовке будущих следователей.

***

POPOVA G.V., LOZOVAYA S.N. TECHNOLOG OF TRAINING CONSTRUCTION PROGRAMS «THE PROFESSIONAL COMMUNICATIONS OF THE INSPECTOR (ON AN EXAMPLE OF CONFRONTATION)» AND RESULTS OF ITS APPLICATION IN EDUCATIONAL PROCESS

The technology construction of the concrete program of a social-psychological training “The professional communications of the inspector (on an example of a confrontation)” and organizational, methodical, substantial algorithms of a training is described; the data on efficiency of its application in educational process are given by preparation of the future inspectors.